

NR. 2 - 1997

16. ÅRGANG

SKOGER HISTORIELAG

Historielagsnytt

HISTORIELAGSNYTT

Furuholm

INNHALDSFORTEGNELSE:

Ord fra formannen	av Jean Lorange	s. 3
Referat fra styremøte		s. 4
Gården Østre Hanevold	av Liv Sjuve	s. 5
Pilgrimsveg	brev	s. 8
Drammensfjorden og fotturer	av Hans Jensen	s. 9
Barndomsjuleminne	av Edith Sollie	s. 15

GRUPPER I SKOGER HISTORIELAG:

SKOGER BYGDESAMLINGER: JØRGEN BERGE Tlf.: 32 88 54 46

SKOGER GAMLE KIRKE: JEAN LORANGE Tlf.: 32 88 43 03

FOTOGRUNPE OG

GOTISK GRUPPE: AASE TANDBERG Tlf.: 32 89 18 73

TEATERGRUPPA: KARIN JOHANSEN Tlf.: 32 80 06 18

STIER OG SKILT GRUPPE: HANS HALDEN Tlf.: 32 88 40 57

REDAKSJONSKOMITE: RED.: JENS H. BREKKE
ODD STEEN
HANS HALDEN
BJØRN ERIKSEN
HILDE D. SOLLIE
Tlf.: 32 80 05 20

REDAKSJONEN TAKKER FOR BIDRAG TIL STOFF OG ØNSKER LESERE AV HISTORIELAGSNYTT
GOD JUL OG GODT NYTT ÅR 1998!

ORD FRA FORMANNEN

Det hører med noen ord fra formannen i minst ett av de to årlige utgaver av Historielagsnytt. Etter som året 1997 nesten er over passer det nå ved jul og nyttår å sende en hilse til alle medlemmene og alle lesere av vårt utmerkede blad.

1997 har vært et aktivt år, de enkelte grupper har syslet med sitt og de vil gi fullstendige rapporter til årsberetningen til årsmøte i april. Jeg vil imidlertid nevne et par saker som er forholdsvis nye temaer innen laget. Først og fremst det arbeide som de pensjonerte snekkere og tømmermenn har gjort på Rønnehue. Det er et respektabelt arbeide av god kvalitet. Tross en kjedelig brann har de gjort en innsats som det står respekt av. Vi skylder dem stor takk og nå som avtalen om benyttelsen av hytta for lagets medlemmer er utarbeidet, kan de betrakte seg selv som først i køen.

Den andre «nye» saken er oldtidsfunnet på Tolerudåsen. Hans Halden har forbindelse med Universitetets oldsakssamling, fylkeskonservatoren og turistforeningen.

Gravrøysa kan være ca. 2000 år og det gjelder å få fredet området, noe som erfaringsmeesig tar lang tid, med det arbeides med saken.

Styret hadde gjerne sett at flere ville arbeide aktivt med i historielaget. Vi savner nærmere samarbeide med medlemmene, og ikke bare se dem på årsmøtet. Derfor har vi tenkt å arrangere medlemsmøte med et interessant kåseri som tema, og få en sosial kontakt medlemmene imellom.

Fra kommunens side arbeides det med planer om naturforvaltningen innen byens grenser. Jeg ser forvaltningen og utviklingen av naturen innenfor Historielagets interesseområde og har forsøkt å holde meg a jour med planleggingen. Det kan være fornuftig å se på forholdene og tendensen inne våre tre geografiske enheter, nemlig:

1. Gulskogen med mest industri. NSB på Sundland, Lie Høvleri, Standard Båtbyggerie og mindre enheter ved Gulskogen Celluloses tidligere anlegg. Bilforretninger og næringsanlegg. Bydelen har klare kvaliteter innen bomiljø, godt nærmiljø og gode tradisjoner. Det er enkelte bevaringsverdig bebyggelse fra Pølsesvingen i øst langs Nedre Eikervei og ved Rødgata med Gulskogen gård som juvelen. Befolkningen avtar og trafikkmonsteret blir vesentlig endret på tvers ved stasjonen og på langs med E 134.

2. Konnerud er den største bydelen og bebyggelsen vokste enormt særlig fra 1970 til 1990. Nesten bare eneboliger og småhus (hhv 63% og 35%). Det gamle

gruvesamfunn strekker seg fra Baklia, over åsen sørøst for Stordammen, Svensedammen og ut langs Verken-selven. Det finnes bygninger fra dette samfunn rundt gruvedriften som vi må ta vare på. Bydelen er typisk et landbrukssamfunn som er urbanisert, på godt og vondt. Den vil virke som «soveby» for byen nede i dalen og det bør bremses på utbyggingen inntil ny nedføring av Konnerudbakkene er utført.

3. Skoger er en langstrakt og stor bydel med det åpne kulturlandskap som er rammet inn av skogkledde åser. Bebyggelsen var i 1990 ialt 652 boliger, utelukkende eneboliger/småhus og gårdsbruk. Bosettingen er gammel og bevaringsverdig. Skoger gamle kirke fra 1150, bygdeborgen på Andorsrud fra 400-600 og aktiviteter langs Verkenselven som går gjennom bygden. Utbyggingen av E-18 og av jernbanen vil sette mer preg på utviklingen, men jord og skogbruk vil være viktigste næringsvei i bydelen. I skogen er det mange spor etter bosetting og virksomheter som må bevares og registreres. Foruten tømmerdrift utgjør skogen viktige friluft- og rekreasjonsarealer for hele byens befolkning.

Historielagets «nedslagsfelt» er i overgangssonen mellom by og land, inn i natur- og kulturlandskapene rundt byen. Jeg vil be dere tenke over disse tingene fordi utviklingen går fort og kan lett ta overhånd.

Der er det vi i Historielaget må stå på.

Ellers vil jeg ønske alle en god jul og et godt nytt år!

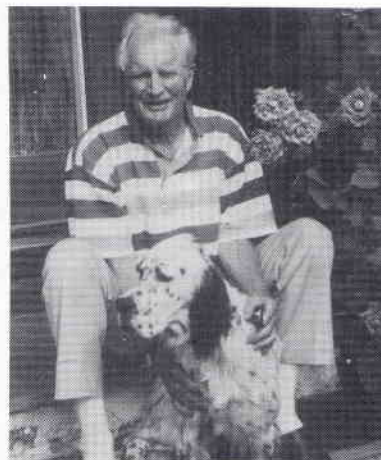
Hilsen Jean Lorange

PS - med henvisning til formannens benevnelse av Oldtidsfunn kan jeg tilføye følgende:

Jeg har hatt kontakt med Fylkeskulturadministrasjonen som opplyser at de vil bestille skilt med en påskrift som inngår på slike funnsteder, og at jeg vil medvirke til at stien, som idag går rett over funnstedet, blir lagt utenom, samt å rydde område.

Om dette vil det bli tatt ny kontakt til våren -98.

Hans Halden

Jean Lorange

STYREMØTE 20.10.97

Vestbygda skole

Tilstede: Jean Lorange, Hans Halden, Ellen Hagen, John M. Knutsen og Hans-J. Hansen Steen.

Sak nr. 3.1

Åpen dag på Borge 24.08.97. Regnskap viser inntekter kr. 5.200. Tross dette ble overskuddet kun ca. kr. 300,-.

Oppussing av gjenstander. Det ble bevilget kr. 2.500,- fra Drammen kommune til ovennevnte formål. Komiteen for museet gjennomgår hva som er nødvendig å gjøre og rapporterer hva som er nødvendig å gjøre og rapportere til styret. Parkeringsmuligheter ble diskutert, dette blir tatt opp med eieren på Mellom Borge.

Med hensyn til arrangementer ble det vedtatt at vi istedenfor museet benytter gruvene eller Rønnehue neste år. Vi sender takkebrev til dansere og hesteeiere som gjorde dagen til en fin opplevelse for små og store.

Sak 3.2

Fotogruppe

Bankboks. Kan vi finne like trygg oppbevaring som i banken? Dette blir vurdert og avgjøres med det første.

Reidar Halden tar kontakt med Roger Andreassen med hensyn til å videreføre drift av gruppa. Brosjyrer med materiell. Formannen tar kontakt med Arild Sønstrød.

Sak 3.3

Rønnehue

Etter brannen i august er huset istandsatt finere enn noensinne. Nye møbler er bestilt. Det ble bestemt å honorere ildsjeler som har nedlagt mye arbeid herinne. Styret vil forsøke å gjøre forsøk på et arrangement på forsommeren 1998. Gjerne med et besøk til noen av de tidligere boplasser i nærheten.

Sak 3.4

Medlemsmøter etc.

Teater-gruppa oppførte skuespill på Skogvang 9. november under tittelen «Pensjonsalder ingen hindring».

Styret ønsker mer kontakt med medlemmene og vi vil derfor avholde et medlemsmøte i jan/feb. trolig på Sanitetens lokaler i Skoger. I tillegg til å orientere om lagets saker vil det blir kåseri med lysbilder.

Sak 3.5

Eventuelt

Vi er medlemmer i Drammen Teater og våre medlemmer har av denne grunn anledning til forhåndsbestilling av billetter.

Oldtidsfunn på Tolerudåsen. Merking av steinrøys som antagelig er en gravplass er ennå ikke foretatt. Vi gjør rette vedkommende oppmerksom på dette slik at det blir fortgang i saken.

Det var innkommet brev fra 2 som var interessert i å finne familie. Den ene var amerikaner. Oppgaven med å oppspore de aktuelle familier ble fordelt. Vi mente det var gode muligheter for å finne løsninger.

MORO PÅ ALDERSHJEMMET

Søndag 9. november 1997 fremførte Det Dramatiske Selskap skuespillet

«Pensjonsalder ingen hindring» på Skogvang for en fullsatt sal.

Stykket er skrevet av drammenseren Kai-Roger Olsen, som selv var en av hovedaktørene. Handlingen utspant seg på aldershjemmet «Godkroken bo- og servicesenter» hvor vi møtte beboerne i de daglige tildragelser fra det mer trivielle til de romantiske opptredener.

Det ble en fornøyelig stund - noe de over 100 fremmøtte ga uttrykk for ved jevnlig applaus.

Ny suksess for Skoger Historielags teatergruppe!

Hans Halden

Fra «Pensjonsalder ingen hindring».

GÅRDEN ØSTRE HANEVOLD'S HISTORIE

Skrevet av
Liv (Hindhamar) Sjuve,
som særøppgave i
gymnaset 1958.

Østre Hanevold i Skoger, som den oftes betegnes, ligger på grensen til Sande. Mesteparten av gården heller mot syd, ned mot elva

Bremsa. Hundre meter ovenfor tunet ligger bygdas gamle kirke. Den gamle alfarvei gikk også like i nærheten av husene, og derfor må en tro at gården en gang har vært et sentralt sted. I gamle dager ble gårdene inndelt i fulle gårder, tre/firedels gårder, halve gårder og firedelsgårder, eller ødegårder etter størrelsen. Østre Hanevold var i 1756 nevnt blant de fulle gårdene, og den har sikkert vært blant dem før den tiden.

Nå er den den største gården i Skoger, med 500 mål innmark og 450 mål skog- og beitemark. Dette til tross for at det er blitt utparsellert flere mindre bruk av gården.

Det navnet som gården nå har, er ikke det opprinnelige, og det blir vel heller ikke brukt ute bland bygdefolket. Her hører en Haneval, tykk l. Hvis en spurte om dette er gårdens riktige navn, ville sikkert mange av dem svare at det bare en er en slurvet uttale av Hanevold. Men her tar de feil.

I gamle skrifter fra omkring år 1350, står gården under navnet Hanauale eller Hanauala. E-en eller a-en tilslutt er senere sløyfet, så navnet var Hanual. I et brev fra 1401 har navnet forandret seg til Hanowald. Dette brevet skal være falskt, men nye tyder på at navnet er riktig, for i 1541 blir navnet Hanevold brukt. Etter dette skifter det mellom Hanewold og Hannevold, og er til sist blitt til Hanevold.

Hva navnet egentlig betyr kan en ikke si med 100% sikkerhet. Endingen -vold skulle tyde på at det har noe med vold å gjøre. Da gården ligger høyt og med en høyde i nærheten, er dette ikke urimelig. Derfor mener en at -val, er en avslitt form av vagl, slik at gårdsnavnet rett og slett betyr hanevagl, et opphøyet sted. Ordet ble nemlig brukt om høytliggende steder. Det er rimeligst at det er hanevagl navnet betyr, men det finnes også en tredje teori. Den går ut på at Haneval ganske enkelt betyr Haneval, en skueplass for hanekamper. Dette var en yndet sport en gang i tiden.

Stedet har ligget sentralt til, så altså mulighetene er der. Årstallene en har funnet i forbindelse med gården, viser at gården er gammel. Hvor gammel vet ingen.

Den gamle kirken nevnes i 1327, og det er rimelig å tro at gården er eldre. Riktignok kan en trekke andre slutninger av det sagnet forteller. Sagnet sier at kirken ble bygget av to munkesom en gang hadde gått seg vill. Tilslutt fant de frem til haugen bak kirken, og herfra kunne de orientere seg. De besluttet derfor å bygge en kirke til takk på dette velsignede stedet. Av dette skulle en ikke tro at det bodde folk i nærheten. En bygget vel ikke en kirke midt i svarteste skogen uten folk på noen kanter.

En annen ting som tyder på at gården er gammel, er tunordningen. Som vi vet, var husene på de gamle gårdene ordnet på forskjellig vis. Den enkleste tun-ordningen var rekkebebyggelse. Her ble husene lagt på en lang rekke, med fasaden lagt mot sør. På den måten kom det ikke frem noe typisk tun. Da en senere la husene i to rekker, fikk de gårds plass. Det var også vanlig å bygge husene om et rektangulært tun. Denne tun-ordningen fikk frem en lun og koselig gårds plass som var god å ty til når vinden var sur. Likedan var det en tredje tun-ordning. Da hadde gården to tun, en nautgard og en stuegard. Nautgarden var omringet av uthus, og stuegarden var om ringet av innhus, loft, stabbur, og flere andre bygninger som ble benyttet av folk.

Hanevold har sikkert opprinnelig hatt denne tun-ordningen. Slik gården er i dag, kan en ikke se dette så tydelig. Men av den tidligere bebyggelse kunne en se det, hvis da disse husene er bygget noenlunde på samme stedet som før i tiden.

I middelalderen fant en gårdenes størrelse etter deres skyld. Denne skylden var opprinnelig en leieavgift (landskyld) for gårdene. Den ble bestemt etter det en gård kunne avse av varer in nautra og som var lette å frakte. Denne betalingen i varer gikk så over til å betegne gårdenes innbyrdes verdi, og deres skatteevne. En forsøkte tidlig å få all skyld omskrevet til korn, smør eller fisk. Men de gamle, tallrike og ulike betegnelsene ble stående lenge. I 1348 nevnes gården Hanevold gård til 4 markebol. Det vil si, ca. kr. 1200 i årene før 1914. Ved begynnelsen av 1600-tallet, for Østre Haneval med Haugen, 35 lispund mel. Det vil si ca. kr. 94.000. Haugen er den østre delen av eiendommen. Den har en gang vært en husmannsplass, men ligger nå under gården igjen. I året 1668 var skylden på 45 lispund (tungt korn, ikke havre). Etter dette er gården blitt noe mindre, da det er blitt skilt ut i alt 9 parseller og bygsling.

Til gjengjeld gikk det lille bruket Hyle inn under hovedgården. Her var Skoger Skytterlags gamle bane en gang, med skuddretning mot åsen ved siden av kirken.

Av andre opplysninger fra denne tiden kan en finne:

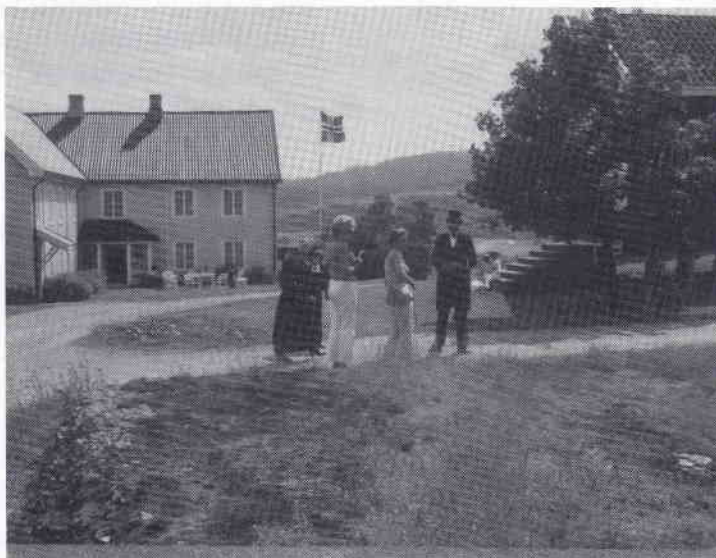
I 1668:

«Likeledes kan såes på Haugen 3 tønner korn og avles 10 lass høy. Skog av gran til

smålast, rydningsland, noget til å forbedre engen med, som besidderen er pålagt. Desligeste pålagt å plante humlehage.»

I 1723:

«2 husmenn sår to tønner havre og før to kjør. Skog til gjerdefang og brennved og noget til husfornødenhet, leier seter, vannfall til flomkvern. Jordarten middelmådig, noget tungvunnen, men havn må tildels leies i fremmed seter.»

Østre Hanevold gård

Kvernen ble brukt til langt utover i 1800-tallet. Den lå ved en bekk som kommer fra Melsgrenden, og som danner gårdens grense mot øst. En av møllestenene har ligget ved bekken frem til i dag, og er først av den nåværende eier fraktet opp til gården, hvor den

brukes til pryð. På de gamle gårdene pleide det å være en kjone (linhus), men det er aldri funnet spor etter noe slikt på Hanevold. Det er heller ikke nevnt i noe skrift.

I tidlig tid var det byborgere som eiet Hanevold. Den var blant de jordegods som i 1348 ble verdsatt etter Olaf Gulbrandsensdatter i Nypingen i Oslo. I 1398 eide Skoger kirke en liten del av den og i annen halvpart av 1500-tallet har slekten Tordenstjerne hånd over hele gården. Kjeld Lauritzen Tordenstjerne eide den frem til 1609, men en tror ikke at han har bodd her noen gang. Størstedelen av det 17. århundre eide Tønsberg kjøpmannen Anders Madsen gården sammen med flere andre andre Skoger-gårder. Disse gårdene og i tillegg flere andre gårder utover i Vestfold, hørte da med i et stort eiendoms-kompleks som gikk fra hånd til hånd:

Sehested, Schumacher-Griffenfeldt, Gyldenløve og Kronen. De store forandringer i god-senees eiendomsforhold fra 1500-tallet til

1700-tallet, berørte ikke bøndernes interesser i den grad en skulle tro. De satt på gårdene, ofte sønn etter far, og de betalte sine skatter til staten, og de temmelig konstante avgiftene til godseierne. Deres kjøp av eiendommene ble i virkeligheten avløsning av disse avgiftene. Noen av gårdenes brukere er ikke nevnt før 1590.

Han som drev den da, het Kristen, og han overga til en som het Ola i 1626. Ola nevnes i forbindelse med den store rettsaken mot Jakop Koppervik fra Koppervik gård. Han var blant de fire store Skoger-bønder som måtte stå tilrette for at de unnlot å hjelpe da flommen i Drammenselva tok Kongens tømmeropplag. Dessuten ble det funnet bord hos ham som han ikke kunen gi noen forklaring på. Datter av Ola eiet 3 lispund i Hanevold, og hun giftet seg med en Hans Evenssøn. Etter ham hadde to av hans sønner gården etter tur. Gården går så fra hånd til hånd. Den mest interessante eier av den, var presten Christoffer Povel Hammer. Han ble det selvstendige Skogers første sogneprest, og siden sogneprest i Sande. En vet ikke helt sikkert når han kom til Hanevold. Men en mener det var hans om bygde hovedbygningen på gården omkring 1750. Den er av laftet tømmer fra ende til annen, og er opprinnelig et midtgangshus, en byggeform som er godt kjent på 1700-tallet fra Romerike og Oplandene.

Huset består av to fulle etasjer og loft. Utenfra ser huset stort ut, men det er ikke så mange rom som en skulle tro. På hver side av midtgangen er det to rom i hver etasje. Værelsene er lave under taket og svært store. Nå er midtgangen delt både oppe og nede, og huset har fått flere rom. Ved kjøkkenet er det bygd ut en lang fløy med bryggerhus og folkestue. I annen etasje er det først nå blitt innredet en leilighet. Den påbygde fløyen har vært lengre enn den er nå, men den forrige eieren kuttet den av. Grunnen til at en tror C.P. Hammer har bygd huset, er, at en i et liggende, rektangulært vindu over hovedinngangen fant noen

sprosser som dannet initialene C.H. Ingen annen eier kunne ha satt dem der. Under disse initialene var på samme vis satt inn bokstavene C.E.I.H. 1811. Disse skriver seg øyensynlig fra Christoffer Evensen og barna hans, Inger og Henrik. Det er rimelig at han har forbedret husene en del.

I den gamle fløyen er enda bjelketaket på et vis bevart i et av rommene. I den andre er det panel under. En ting som en bør ta med er alle de gamle dørene i denne fløyen. Ingen vet hvor gamle de er, men en har inntrykk av at de er benyttet opp igjen etter flere ombygninger. De er inndelt i felter, hvor det igjen er skåret ut nydelige mønstre. Det er ruter og ranker og dusker, og alt er tydeligvis håndarbeide.

Sogneprest Hammer hadde vanskeligheter med å greie seg på gården. I 1753 måtte han låne penger på den. Det var kanskje ikke så rart. 1740-årene hadde vært noen fryktelige uår for bøndene. I 1741 var det som om solen hadde tapt sin makt. Skogen ble såvidt grønn, men satte ikke års-skudd. 1742 begynte lovende. Men så kom det en mengde larver som ødela kornet. Etter dette måtte Hammer stadig låne penger, og i 1771 solgte han gården i to deler.

Ellers fortelles det om Hammer at han var en rettskaffen mann, men hadde et heftig og fyrrig gemytt. Tidligere hadde han bodd i København. Her ble han venner med en greve, og han var delaktig i mange av hans eventyr. Han gikk under navnet «Sorte-Hammer», og det hendte han duellerte. En gammel Københavnsk krovert skal en gang ha fortalt at når det ble støy og uvennskap i hans kro, hendte det at det kom en holstener og en nordmann de kalte for «Sorte-Hammer». De gjorde straks ryddig hus.

Som før fortalt, ble gården etter 1772 delt ut en kort stund. Ole Helmen kjøpte det hele igjen i 1775. Så ble gården delt igjen under Kristoffer Evensen i 1788, og nå ble den delt frem til 1833. Den kjente Eikerpresten, pro-

PILGRIMSVÆG

fessor Hans Strøm, har i «Samleren» beskrevet en reise han i 1780 gjorde til Sande. Han skulle øyensynlig gjøre seg kjent med den doktorpraksis, særlig med elektrisk behandling, som presten Hans Daniel Hammer drev med. Han forteller da at gården Hanevold, som han reiste forbi, var blitt vanskjøttet, og især var dens vakre hageanlegg kommet i forfall, så der bare stod igjen noen skrantende epletrær.

Kristoffer Evensen ble i 1788 utkommandert til Holsten i de uhyggelige tidene mellom Russland og Sverige. Det var muligens en grunn til at han solgte halvparten av gården.

Denne delen av gården hadde husene rett nedenfor de gamle. Her heter det enda Tolli, og skriver seg sikkert fra en av eierne der. Han het Tollef Brodersen Jordbrekke. Etter ham ble dette bruket kalt Tolli-Haneval, og husene stod igjen helt til den forrige eiers tid.

I 1833 ble gårdene igjen forenet, da Drammensfirmaet Peter Sjøberg og Jens Land kjøpte den. De hadde gården i 12 år, og den ble drevet av John Tollefsen Gundesø, som var agronom fra Jakob Sverdrups landsbruksskole.

Siden har gården skiftet eier flere ganger. Karl Bernhard Ording av den kjente Ordingssekt - bygget opp store uthus på gården. Disse brant ned for den nåværende eier i 1947. Alle uthusene gikk med i brannen, bortsett fra et lavt vognskjul. Innhuset ble reddet av folk på gården og tililende hjelp.

Nå står igjen alle uthusene reist, denne gang i betryggende avstand fra den gamle og vakre hovedbygningen.

Den er på langt nær ferdig med sin historie, får vi håpe, og vil fortsatt være det naturlige midtpunkt i det lille samfunn som et gårdsbruk i virkeligheten er.

Undertegnede fikk i mars 1997 i oppdrag fra Pilgrimskontoret i Oslo å finne fram til gamle veifar mellom Tønsberg og Oslo. Hensikten var å få etablert en tilslutningsled fra Tønsberg til Pilgrimsleden Oslo-Nidaros, som også kan fungere som en tur og kulturvei for almenheten.

Mesteparten av forarbeidet til dette er nå gjort. Ved å innhente opplysninger fra offentlige kontorer, historielag, lokalkjente, bøker og kart, samt å fotgå hele ruten fra Tønsberg til Asker kirke, har vi kommet fram til et forslag som vi snart vil oversende til berørte parter for vurdering. (Siden Asker og Bærum har utarbeidet tilslutningsled til hovedleden, stopper vårt arbeid ved Asker kirke.)

Det er kjent at de viktigste veiene i middelalderen gikk innom kirkene og de større gårdene, og vi finner det naturlig å inkludere bl.a. Gamle Skoger kirke i leden. Den har et maleri av pilgrimenes skytshelgen St. Jacob (Santiago), og har vært et pilgrimsmål med sin sentrale beliggenhet i bygda. I dag er imidlertid tilkomsten til kirken kronglete for folk som sykler eller går langs gamle E-18 (RV 950).

I Kulturminneåret 1997 vil vi derfor foreslå at den gamle veiforbindelsen blir gjenopprettet. Golfbanen er under utvidelse, og i forbindelse med dette burde det enkelt kunne la seg gjøre. Man kunne f.eks. lage en idyllisk sti langs Steinsbekken i utkanten av golfbanen. Vi viser her til naturstien langs Borre golfbane (Golfstien), som er blitt et meget populært turtilbud.

Med vennlig hilsen lektor Torbjørg Flateby og lektor Frødis Bredrup Petersen

Ovenstående er stilet som brev til Drammen kommune, ved kultursjef Bjørn Slinning. Red.

Mange av bladets lesere vil huske Hans Jensen, ingeniøren og friluftsmannen som gledet så mange med sine artikler om opplevelser fra lange turer i skog og mark.

I D.O.T.'s årbok for 1932 har han beskrevet sine iakttagelser fra mange turer i skogtraktene mellom Drammensfjorden og Skoger/Sande området, supplert med bilder fra slutten av 1920-årene.

Ingeniør Hans Jensen

Spesielt for de mange Østskogens Venner er det interessant å følge Hans Jensen i hans beskrivelser om steder og mennesker fra mellomkrigstiden. Med Turistforeningens tillatelse gjengir vi artikkelen i sin helhet:

DRAMMENSFJORDEN og fot-turer! - En drar da vel ikke mot sjøen når en skal på skogstur?

Nei, slik resonnerer nok også de fleste drammensere og derfor har der ikke gått noen strøm av turister fra byen ut over mot de trakter vi her skal stifte litt nærmere bekjentskap med. Dette skarpt avgrensede skogsområde har (kanskje med undtagelse av det nordligste ved Røisjø) ligget der som litt av et lukket land, som med sine bratte åssider, særlig mot fjorden, ikke har sett videre lett tilgjengelig ut, og hvad det indre angår så må det også innrømmes at terrenget ikke just er så tamt overalt at man kan legge sine ruter efter forgodtbefindende.

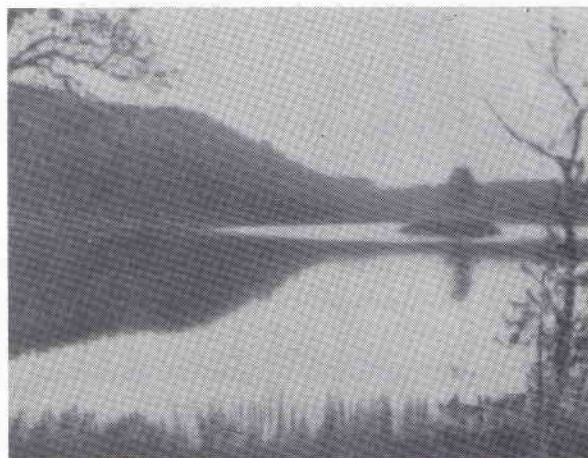
Men er man først begynt å streife litt omkring her ute, vil man ha oppdagat et land der har

sin egen charme og i flere trekk viser interessante ulikheter fra de vante strøk nord og sør om Drammen.

Topografisk har hele landskapet en eiendommelig struktur, gjennomfuret som det er av nord-sydgående dalfører, der med sine lange vann og de mellomliggende bratte åsrygger kun tillater på få steder noenlunde letthet å krysse i østvest retning. Oppe fra et høidepunkt kan en, når tåkestrimer ligger efter de parallelle daldrågene, få inntrykket av en uhyre, furet plogmark.

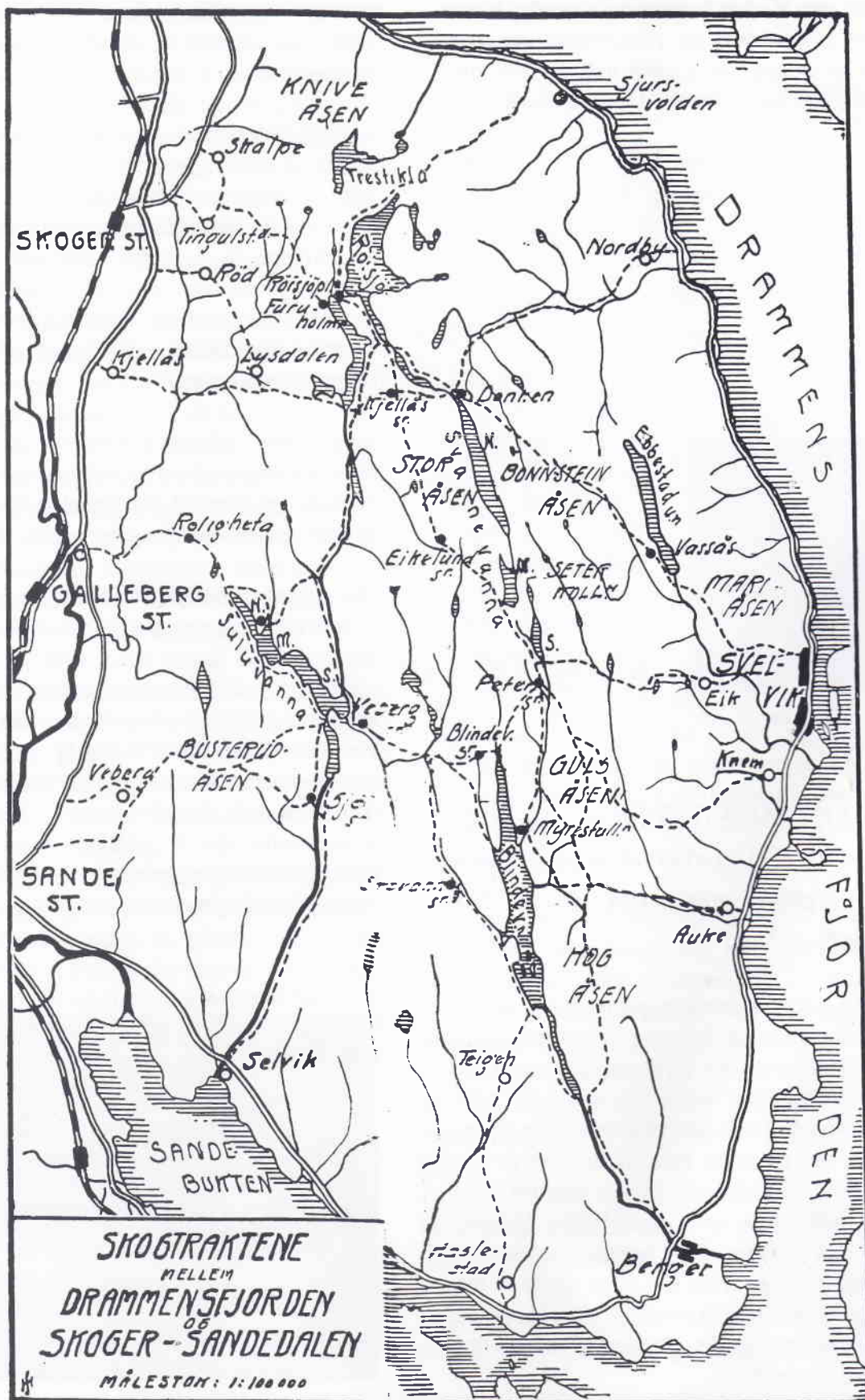
Inne i disse lukkede, avsondrede dalstrøk har man følelsen av å være i uberørt natur og på de fredelige stier vil man kanskje likeså lett se friske elgefar som spor etter mennesker.

Om traktenes fredelige karakter minner også navnet som Svanevanna, der formodentlig har sitt navn fra sangsvaner, som på sin ferd sydoover fra sitt hjem i Østfinmarken av og til har tilhold her i fjordtraktene under høst- og vintertiden. Ja, vi har endog den merkelighet at alle de større og viktigere vann (utenom Blindevannet) har fuglenavn. Med de 3 Svanevanna, de 3 Suluvanna og endelig Røisjø skulde man være fristet til å kalle hele trakten for «Fuglevannsmarka».

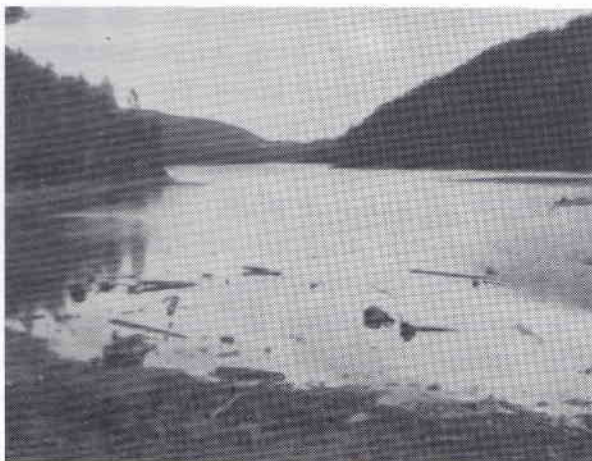

Mellemste Svanevann

Vassdragene dannet et meget enkelt system, idet der fra Røisjøbassenget i nord løper 2

oveddalsenkninger sydover, den vestre til det indre av Sandebukta og den østre helt ut til Bergerodden.. Men vannskillet ligger riktig nok midt i den siste av disse, idet vannet fra Søndre Svanevann løper sydover til det halve milen lange Blindevannet der gir driftsvann til Berger fabrikker. Det annet og største vassdrag begynner således ved Mellemste Svanevann omtrent vest for Svelvik og går nordover gjennom Nordre Svanevann og Tørrfløtt helt opp til Røisjø for så å snu rett sydover igjen og igjennem Langevannet, Toresvannet og Søndre Suluvannet tilslutt å falle ut i Sandebukta ved Selvik.

Fra Donken mot N. Svanevann

Dette lange vassdraget, som optar hovedmengden av nedbøren i distriktet og har gode magasiner i de nevnte store vann, leverer drivkraften til Sande Tresliperi.

Oprinnelig het dette sliperiet, som W. Stibolt bygget, «Selvik Bruk», et navn som merkelig nok er blitt hengende igjen på det store skogkompaniet der med sete på Andorsrud i Skoger eier de store skogarealer i Gravidalsmarka og Konnerudtraktene. Her ved Selvik bebyggedes i 1731 det første opberedningsverk med smeltehytte for Konnerudmalmen. Men dengang blev efter kort tid hele anlegget og ikke bare navnet overført til Konnerud. Endel mindre vassdrag i ytterkantene er også anvendt til industrielt bruk. Tørkop spinderi og veveri får sitt driftsvann fra Trestikla (vannet med «tre spisse viker») mellom Kniveåsen og Røisjø. Nordbyelva med tilløp fra Bollsteinvannet og Nordbykupa

faller ut i Sagbukta ved Drammensfjorden. Svelvik by og papirfabrikken får sitt vann fra Ebbestadvannet, hvortil også er overført et tilløp oppe fra Bollsteinåsen ved hjelp av en pussig «aquadukt» i form av et stort splittet turbinrør tvers over en dalsenkning.

Disse skogarealer faller med omtrent en halvpart på hver av Sande og Strømm idet bygdegrensen følger dalrennen fra Røisjø over Svanevanna og Blindevannet til Berger, mens en liten skalk nord for Røisjø faller i Skoger. Skogteigene som skjærer sig øst og vestfra inn til bygdegrensen får naturligvis på grunn av de nordsydgående opfuringer av landet meget vanskelige driftsforhold og ofte store omveier for fremkomst til bygden.

Fjellgrunnen i hele området er nokså ensartet og består av granitt, så «tidens plog» har hatt hård mark å pløie sine furer i. Bare i det aller nordligste i Kniveåsen og nordover mot Solumbukta består grunnen av en eiendommelig art av granitt «rapakivi», som man ikke finner maken til annet sted i Norge. Navnet er finsk og hentyder til stenartens tendens til å smuldre op («råtne»).

Tyrifurer på Storås

Den hårde granitt gir askammene en mager grobunn. Men her oppe er voksesteder for furuer, som er rike på tyri og i seilskibenes tid var tjærebrenning almindelig her i trakten.

I vegetasjonen finner vi at kystens nærhet gjør sig gjeldende. Svære gamle eikekaller dukker

hist og her op og helt inne på sydskråningen av Storåsen har seterplassen Eikelund med rette fått sitt navn herfra. Barlind er også hyppig, med navne som Barlinddokka, og på litt bortgjemte steder treffer en på eksemplarer med stammer på meget over meteren i omkrets. Dette treslaget, som våre forfedre kalte «yr» blev som bekjent meget brukt i oldtiden særlig til «yrbogir». Og mangt et buemne er nok fra disse bortgjemte «Yyrdalir» her i trakten hentet hjem av egens krigere. Nettop de 3 omliggende bygder, Skoger, Sande og Strømm dannet i sin tid er

Eikelundsetra nær Bjønnehinnedalen

«skibrede» under navn av «Sondini eller Engra Skipreida».

Kystdistriktenes flora røber sig også ved andre vekster, bl.a. med en hyppig forekommende vakker liten bregne bjørnekam, der ligner noget taggbregnen, som er mere almindelig kjent omkring Drammen.

De gamle skogs plassene og setrer i traktene her er som på så mange andre steder en saga blott. Av dem som har ligget noe inne på skogen undav bygdene kan vi nevne endel:

Ved Røisjø er der ennu idag (1932) fastboende folk, men bebyggelsen hører ikke til de eldste. En gammel vannsag, som oprinnelig stod ved Øksnevannsbekken, blev i 1870-årene satt op her ved det 13 meter høie fallet fra Røisjø ned i Langevannet. Og Bernt Røisjø som passet sagen satte da op et hus vest for det gamle bekkeløpet. I -90årene bygget så hans datter Hanna det nye huset som nu står noe bortenfor.

Straks sønnenfor ved Langevannet har nylig skytterkongen Karl Hagen satt op et stort hus «Furuholmen» hvor han bor året rundt.

Ved Donken i nordenden av N. Svanevann var der i sin tid fastboende folk Erik og Gunhild Donken, som levet her av tjærebrenning og skogsarbeide. En annen mann het Andreas Donkestua.

Veien mellem Donken og Langevannet passerer Kjellåsetervollen hvor der også bodde en skogsveteran Martin Henriksen inntil midten av 1870-årene. Den gamle særling med kone og datter førte her en kummerlig tilværelse med bærplukning og ved å lage limer som han solgte i bygden, mens han også skaffet sig litt mat ved fiske i bekkene deromkring.

Syd for Storåsen nær Bjønnehidalen ligger den stenete vollen efter Eikelund der engang blev drevet som seter for Mellem Lærum i Sande, men huser har her ikke vært på over 50 år.

Vebergsetra nær S. Suluvannet

Lenger nede, ved Trollbekken øst for S. Suluvann, ligger Vebergsetra, hvor eieren Bent Gran i Sande har en stue. De gamle seterhusene står igjen og har vært i bruk til for få år siden.

Her i strøket har der også ligget andre, for lenge siden nedlagte setrer som Bergsetra vest for Veslevann, Toresetra (for N. Lærum) og Sagsetra (for Eikeberg) ved Toreselva,

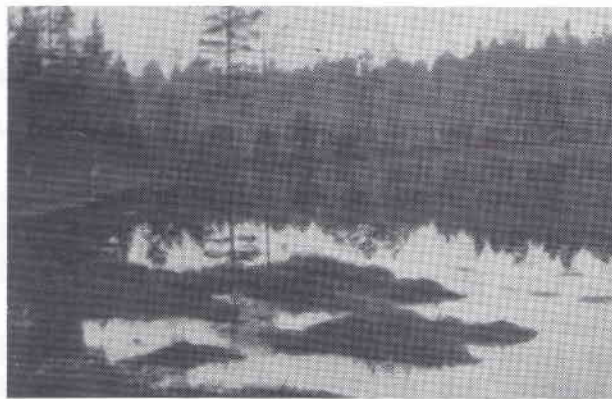
Lærumssetra (for V. Lærum) ved M. Suluvannet og Sjøsetra nær Fløita i Selvik-elva. Helt over på vestsiden av Blindevannet har der høit oppe på åsen ligget et par setrer, Blindevannsetra ved nordenden og Skovannsetra ovenfor Hunsvikbukta.

Av mere østlige setrer, som har hørt til gårdene i Strømm, forteller et kart fra 1825 om Ebbestadsetra oppe på Bollsteinåsen. Knemsetra og Peter-setra lå nedenfor S. Svanevann og ved bekkens utløp i Blindevannet lå Myrestullen, hvor den bekjente Sau-Per holdt til for halvt hundre år siden. Nu har representanter fra mere moderne bedrifter slått sig ned her på vollen med elektrisitetsvesenets hytte.

Som nevnt har tjærebrenning av naturlige grunde vært en utbredt håndtering i disse trakter og skaffet litt inntekter for de fattige beboere inne på skogene her. Navner som «Tjæreovnen» går igjen flere steder og finnes bl.a. i nordenden av Blindevannet på det nevnte kartet fra 1825. «Fabrikanten» her var i sin tid en mann ved navn Torkel, som med konen sin Marit bodde i en jordhytte. Når de bar sine produkter i kvartler og ottinger på ryggen ned til bygden brukte de om vinteren sine hjemmelagde ski, der gjerne vakte beundring for de tider deromkring. Av flere som drev i samme industri kan også nevnes en ved navn Sigurd Tjærebrenner som holdt til ved Klokkertjenn på vestkanten av Storåsen. Det skulde forresten efter sigende være en kjærlighetsroman med begynnelse på hjemstedet Konsberg som fikk sin anslutning med Sigurds og konens ensomme liv her oppe ved Klokkertjenn.

Tjæren hadde naturligvis i seilskibenes tid et godt marked i Drammen, Svelvik og ellers ved kysten her. Men det har vært et slitsomt virke denne tjærebrenningen her inne på åsene. Både mann og kone har måttet bære på sin rygg de tunge bærer til og fra bygden.

For fotturer i disse trakter er der en rekke inngangsporter rundt hele omkretsen, og for å bringe oss til og fra disse utgangs- eller innkommesteder er der nu hyppige og greie kommu-

Klokkertjenn på Storås

nikasjoner med jernbane, dampskib og rutebiler. (Skogerbilen, Svelvikbilen, der også går helt ut til Berger, og Sande-Berger-bilen.)

Av karter er det rektangelene «Oslo» og især «Moss» som omfatter dette terreng.

Fra Skoger tar man forbi gårdene Skalpe eller Tingelstad inn til Røisjø, hvor der i mange år har vært fastboende folk. Straks sønnenfor ved Langevannet ligger Karl Hagens nye inntakssted «Furuholmen».

Mot sydøst herfra fører en rute forbi Tørrfløtt og Donken ved nordenden av N. Svanevann, hvorfra op over Bollsteinåsen og ned forbi Vassås ved Ebbestadvannet til Svelvik.

Sydover fra Røisjø er merket en rute helt til Berger. Den fører over Storåsen, forbi Eikelund, M. Svanevann, Petersetervollen, over Gulsåsen, nedom Foslemyr, hvor tverveien krysses, så op på Høgåsen med flott utsikt og atter i dypet ned på store veien fra Blindevannet til Berger fabrikk.

Fra Røisjø kan en også følge vassdraget nedover langs Toreselva til S. Suluvannet og Vebergsetra og videre langs Selvikelva frem til Selvik. På midtpartier av denne rute er veien ikke helt god.

På begge disse nord-sydgående langruter kan en velge avgrensninger i øst og best ved punkter som senere er nevnt.

Som andre innganger fra bygden i vest kan

nevnes at man et stykke utenfor Skoger stasjon kan ta op ved Rød eller Kjeldås og gjennom den lille Lysdalsgrenda komme forbi Veslevann inn til utløpsoset av Langevannet hvorfra flere ruter videre kan velges.

Fra Galleberg og Foss Mølle østover fører en vei forbi plassen Roligheta oppe i åsen og videre innover langs de 3 Suluvanna til Vebergsetra, hvorfra kan tas veien videre tversover eller efter langruten.

Hit til Vebergsetra fører der også vei fra Sande stasjon forbi Sjøel og Veberggårdene og inn over Busterudåsen.

På fjordsiden har man først en inngang fra strøket ved Sjursvollen og op forbi Helgerud inn til nordspissen av Røisjø og vestenom denne ned til husene.

Lenger ute tar der fra Nesbygden en vei op langs Nordbybekken inn til Donken ved N. Svanevann eller på på Bollsteinåsen.

Fra Svelvik fører stor vei nordvestover (med en lønnsom avstikker tilhøre op på Mariåsen) op til Ebbe-stadvannet og videre den omtalte rute over Bonnsteinåsen til Røisjø. Vestover fra Svelvik kan en også ta op ved gården Eik op forbi Hellumvannet og Damvannet komme inn til Søndre eller Mellemste Svanevann, hvor man treffer den merkede nordsydgående langrute.

Fra gårdene Auke 3-4 km. utenfor Svelvik tar der en vei op bakkene ved «Aukepina» inn til Blinddevannet. (Om vinteren kan en herfra på ski ta over til Vebergsetra og Sande.) Før man når Blinddevannet treffer man ved Foslemyr den merkede langrute.

I det sydligste er Berger den naturlige utgangsstasjon for langruter nordover, og hit er

også merkingen nordfra ført frem. Ved Blinddevannets sydende, hvor den merkede rute svinger til høire på Høgåsen, kan man forøvrig også ta veien nordover langs vestsiden av vannet og op åsen forbi Skovannsetra og herfra videre frem til Vebergsetra.

Endelig går der ca. 3 km. vestenfor Berger på veien mot Sande en gårdsvei op ved Haslestad der fører nordover inn til gården Teigen hvorfra ganske kort stykke over til Blindvannet.

Skogsplassen Roligheta i Sande

En tur til disse trakter vil for mange Drammensere være en avveksling i programmet og bety noget av nytt land. Det er forøvrig, i parentes bemerket, pussig hvordan den enkelte bydel, i Drammen såvel som andre steder i turistmessig henseende sogner nokså snevert til sitt spesielle «opland» så de sjelden gis gjesteroller over i den andres domener.

For Tangenfolk har således nok Røisjø hørt med til barnelærdommen i lokal geografi. Men er der så mange Bragernesfolk som er kommen sig så langt som bare til toppen av Nordbykollen og sett byen under denne nye men vakre synsvinkel? Eller som fra Kniveåsen har betraktet utsikten nordover med fjorden rett foran sig (St. Halvards bekjente rute over fra Huseby) og videre med den brede Lierbygden i hele sin utstrekning opover?

Hvad bys der ikke også lenger ute f.eks. fra Mariåsen eller Høgåsen av vakre vyer, fjordlandskaper med blanke vannspeil, odder og øyer, som for oss innlandstravere også er no nytt for synet.

ET BARNDOMS JULEMINNE

av Edith Sollie

Det har blitt høst igjen, bladene dekker over blomster og løker, og her sitter jeg med minnet om en deilig varm sommer. Men tiden løper fra meg og jeg begynner å tenke på jul. Og med den kommende jul i tankene, kommer også minnene om barndommens jul med alle søsken, mor og far, ungdomstiden med juletreffester overalt, og julen her hjemme med egne barn. Og nå er det barnebarn. Først nå forstår jeg hva slekters gang betyr.

Den julen jeg nå vil fortelle om var i 1937. Jeg hadde fylt 5 år, min storebror var nesten 7 og så var det tre småsøsken på 3, 1,5 og lillesøster på 3 mnd. Det var julaften ettermiddag, det snødde tett ute og det var begynt å mørkne. Inne var det godt og varmt, vi hadde fått ny voksdug og så hadde vi fått en halv plate kokesjokolade på deling av merket «Bukkene Bruse».

Alt var fredelig nok, men stemningen allikevel trykket; hvor var broren min? Han hadde gått gråtende ut for en god stund siden fordi vi ikke hadde noe juletre. Far sa vi hadde ikke penger til juletre, vi måtte ha pengene til mat. De tre minste skjønnte ingenting, jeg var mest lei meg fordi broren min ikke kom tilbake og fordi han gråt og var lei seg. Jeg ville gå ut og lete etter ham, men jeg fikk ikke lov. Far sa: «Han kommer nok bare det blir mørkt nok.»

I mellomtiden sang mor for oss og jeg så at hun gråt, og da gråt jo også jeg. Å være 5 år og føle ansvar for søsken og mor som gråter; «er det dette som er jul» var vel i mine tanker.

Jeg stod ved vinduet og pussa isroser da jeg fikk se en skikkelse som dro noe rart etter seg. Jammen var det broren min som kom, jeg løp ned og møtte han og sammen dro vi opp trappen og inn på kjøkkenet - et stort juletre!

Sliten, våt og stivtæla satte han seg på krakken ved ovnen og jeg kjente meg så glad igjen. Han fortalte at han hadde sagt til Jesus at det var

dårlig gjort at vi ikke hadde noe juletre, og så kom det en hest med vogn, og så kasta mannen bare fra seg treet inne på Bragetomta.

Selvsagt pyntet vi treet med det vi hadde og syntes at akkurat det treet var det fineste i verden. I ettertid har vi hørt at det var både skjevt og tørt, men der og da var det selve lykken for oss.

Pakker var det også. Mor hadde laget en til hver. Det var vaskeklut og tannbørste og en liten sjokoladefrosk. Snakk om glede! Så hadde hun 2 gule blyanter som hun delte i 4, og så fikk vi papir og blyant. Jeg lurte på om barna i dag kommer til å huske hva de fikk til jul. Det bugner av pakker og alt har de fra før. Kanskje var det likevel bedre før overfloden kom over oss.

Men det er noen i dag også som ikke har det godt. Vi har ikke lov til å glemme dem heller. La oss se oss om, noen trenger kanskje bare en hånd å holde i?

